

Hodowla bydła mlecznego w spółkach ANR

Tadeusz Jasiorowski, Artur Oprządek

Agencja Nieruchomości Rolnych

W 2006 roku hodowlę bydła mlecznego prowadziło 45 spółek, w których utrzymywano 24 777 krów (dane na koniec grudnia). W porównaniu do 2005 roku stan krów zmniejszył się o 1169 sztuk. Główną przyczyną spadku pogłowia była niepewność co do uzyskania dodatkowej kwoty mlecznej, czego konsekwencją było ograniczanie stanu krów mlecznych.

Z danych przedstawionych w tabeli 1 wynika, że w 2006 roku średnia wydajność od krowy w stadach ANR wyniosła 8616 kg mleka, 354 kg tłuszczu i 290 kg białka, przy zawartości 4,12% tłuszczu i 3,37% białka. Wydajność ta, w porównaniu do średniej wydajności krajowej populacji krów ocenianych, była wyższa o 1952 kg mleka, 75 kg tłuszczu i 69 kg białka. W 2006 roku krowy utrzymywane w spółkach ANR stanowiły jedynie 4,7% krów będących pod kontrolą użyteczności w kraju. Od tej stosunkowo małej populacji pochodzi jednak prawie połowa postępu hodowlanego. Dane zawarte w tabeli 1 świadczą o wysokim potencjale genetycznym krów ze stad ANR oraz dużej roli, jaką stada te odgrywają w doskonaleniu krajowej populacji bydła mlecznego.

Tabela 1

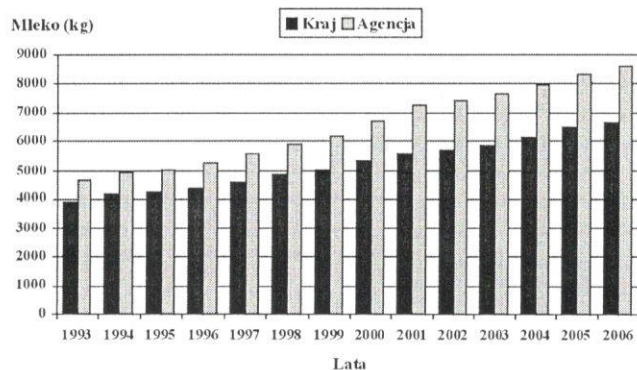
Wyniki produkcyjno-hodowlane populacji krajowej oraz stad ANR w 2006 roku

Wyszczególnienie	Kraj	ANR	ANR vs. kraj różnica udział (+/-) (%)
Liczba krów ocenianych (szt.)	520 666	24 777	4,7
Średnia wydajność:			
mleko (kg)	6664	8616	+1952
tłuszcz (kg)	279	354	+75
białko (kg)	221	290	+69
Średnia zawartość:			
tłuszcz (%)	4,18	4,12	-0,06
białko (%)	3,32	3,37	+0,05
Matki buhajów (szt.)	1073	583	54,3
Buhaje zakwalifikowane do hodowli (szt.)	1040	162	15,6
w tym sprzedane:			
do zakładów unasienniania	254	83	32,7
do krycia naturalnego	786	75	9,5
Buhaje hodowli krajowej zakupione przez zakłady unasienniania (szt.)	206	83	40,3
Buhaje hodowli krajowej rasy phf odmiany cb i czb dopuszczone do unasienniania* (szt.)	61	25	41,0

*Buhaje dopuszczone do unasienniania w lutym 2007 roku

Na rysunku 1 przedstawiono średnie wydajności mleka krów pod kontrolą użyteczności w kraju oraz w stadach ANR w latach 1993-2006. W ciągu 13 lat nastąpił znaczący wzrost wydajności krów ocenianych, jednak w przypadku krów utrzymywanych w spółkach ANR był on wyższy. Od 1993 roku w całej populacji ocenianej postęp w zakresie wydajności mleka wyniósł 2711 kg, natomiast w spółkach ANR – 3910 kg, był więc wyższy o 1199 kg.

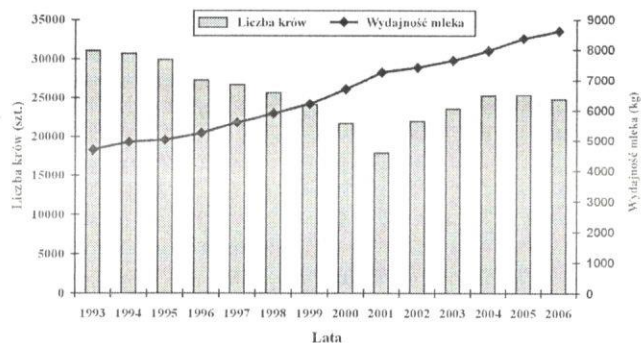
Na rysunku 2 przedstawiono liczbę krów w stadach ANR oraz wydajność mleka w latach 1993-2006. Najwięcej krów – 31 000 sztuk utrzymywano w 1993 roku. W ciągu następnych 8 lat nastę-

Rys. 1. Średnie wydajności mleka krów ocenianych w kraju i w spółkach ANR w latach 1993-2006

powoła systematyczne zmniejszanie pogłowia, które w 2001 roku osiągnęło najniższy poziom, tj. 17 877 krów. Spadek liczby krów w tych latach związany był ze zmniejszeniem się liczby spółek, w wyniku następujących procesów przekształceń własnościowych, w tym także ze zmniejszeniem się liczby spółek utrzymujących bydło mleczne. Już od roku 2002 nastąpił wzrost pogłowia krów do 22 000 sztuk i od roku 2004 wynosi ok. 25 000 sztuk. W 2002 roku do grona spółek strategicznych włączonych zostało kilka przedsiębiorstw, m.in. KR Kietrz ze znaczną liczbą krów, co miało wpływ na wzrost ogólnej liczby krów w spółkach ANR. Zwiększanie się pogłowia krów związane było także z pozyskaniem i sprzedażą jak największej ilości mleka, koniecznej do uzyskania stosownych kwot mlecznych. Niezależnie od zmian stanu pogłowia następował jednak systematyczny wzrost średniej wydajności mleka od krowy. Jak już wspomniano, od 1993 roku postęp w zakresie wydajności mleka wyniósł 3910 kg, co na przestrzeni 13 lat daje średni wzrost wydajności powyżej 300 kg mleka rocznie.

Szczegółowej analizie poddano wyniki 20 czołowych spółek, które uszeregowano według uzyskanych najwyższych wydajności mleka, na podstawie wyników kontroli użyteczności mlecznej za 2006 rok. Z danych przedstawionych w tabeli 2 wynika, że w stadach ANR średnia wydajność mleka w 2006 roku stosunku do 2005 roku wzrosła o 241 kg. Trzy spółki, tj. SK Golejewko, OHZ Dębówka i OHZ Kamieniec Żąbkowski w 2006 roku osiągnęły wydajności powyżej 10 tys. kg mleka. W kolejnych 12 spółkach (HZZ Żołędźnica, OHZ Lubiana, OHZ Osięciny, OHZZ Chodczek, SK Michałów, SK Dobrzyniewo, SK Nowe Jankowice, SK Pępowo, OHZ Osowa Sień, OHZ Mścice, HR „DANKO”-Choryń i HR Szelejewo) średnia wydajność wyniosła powyżej 9 tys. kg mleka. Spośród spółek wyszczególnionych w tabeli 2, największy wzrost wydajności mleka od 1993 roku osiągnięto w: Lubianie – o 5358 kg, Golejewku – o 4986 kg, „DANKO”-Choryń – o 4642 kg, Kamieńcu Żąbkowskim – o 4606 kg, Długich Starych – o 4496 kg, Pępowie – o 4362 kg i Żołędźnicy – o 4318 kg. Najwyższy wzrost

Rys. 2. Pogłowia krów i wydajności mleka w stadach ANR w latach 1993-2006

Tabela 2
Średnie wydajności mleka krów utrzymywanych w stadach ANR w latach 1993-2006

Spółki ANR	Średnia wydajność mleka (kg)			Wzrost (+) lub spadek (-) wydajności w 2006 roku w stosunku do:	
	1993 r.	2005 r.	2006 r.	roku 1993	roku 2005
1. Golejewko	5724	10 446	10 710	+4986	+264
2. Dębołęka	6789	9628	10 657	+3868	+1029
3. Kamieniec Żąbkowski	5942	10 556	10 548	+4606	-8
4. Żołędznica	5547	9782	9865	+4318	+83
5. Lubiana	4379	8715	9737	+5358	+1022
6. Osiećciny	7283	9715	9680	+2397	-35
7. Chodeczek	5830	9559	9441	+3611	-158
8. Michałów*	5900	8601	9405	+3505	+804
9. Dobrzyniewo	5626	9641	9404	+3778	-237
10. Nowe Jankowice	5624	8945	9361	+3737	+416
11. Pępowo	4962	9671	9324	+4362	-347
12. Osowa Sień	6233	8918	9211	+2978	+293
13. Mścice	5436	9126	9207	+3771	+81
14. „DANKO”-Choryń	4558	8642	9200	+4642	+558
15. Szelejewo	6345	8732	9028	+2683	+296
16. Gajewo	5626	8747	8817	+3191	+70
17. Garzyn	5748	8541	8679	+2931	+138
18. Polanowice	5754	8770	8587	+2833	-183
19. Osiek	5156	7942	8541	+3385	+599
20. Długie Stare	4013	8409	8509	+4496	+100
Średnio spółki ANR	4706	8375	8616	+3910	+241

*Dane dotyczące tylko krów rasy polskiej holsztyńsko-fryzyjskiej

wydajności mleka w roku 2006 w stosunku do roku 2005 nastąpił w: Dębołęce – o 1029 kg, Lubianie – o 1022 kg, Michałowie – o 804 kg, Osieku – o 599 kg, „DANKO”-Choryń – o 559 kg i Nowych Jankowicach – o 416 kg.

O potencjale produkcyjnym stada świadczy wielkość sprzedaży mleka, która zależy od liczby krów, jednostkowej wydajności oraz jakości pozyskiwanego mleka. Ilość sprzedanego mleka w stosunku do udojonego ogółem ma zasadniczy wpływ na ekonomikę produkcji oraz nabiera dużego znaczenia w świetle wejścia Polski do Unii Europejskiej i wprowadzenia kwot mlecznych. W analizowa-

Tabela 3
Sprzedaż mleka (tys. litrów) w spółkach ANR w roku 2005 i 2006

Spółki ANR	Sprzedaż mleka					
	2005 rok			2006 rok		
	tys. l	w stosunku do udojonego (%)	klasa E (%)	tys. l	w stosunku do udojonego (%)	klasa E (%)
1. Kietrz	23 495	93,0	100,0	23 045	93,0	100,0
2. Osowa Sień	14 282	97,0	100,0	13 268	94,0	100,0
3. Żołędznica	9802	94,0	100,0	9588	94,0	100,0
4. Osiećciny	9958	93,0	100,0	9453	91,0	100,0
5. Garzyn	7023	96,0	100,0	7759	97,0	100,0
6. Kamieniec Żąbkowski	7506	94,0	100,0	7296	94,0	100,0
7. Żydowo	6039	95,0	100,0	6614	95,0	100,0
8. Długie Stare	6475	94,0	100,0	6513	94,0	100,0
9. Lubiana	6380	94,0	100,0	6311	93,0	100,0
10. Dobrzyniewo	6400	96,0	100,0	6037	95,0	100,0
11. Gałowo	5425	95,0	100,0	5590	94,0	100,0
12. Pępowo	6026	97,0	100,0	5392	97,0	100,0
13. Osiek	4561	94,0	100,0	5149	94,0	100,0
14. "DANKO"-Choryń	4490	93,0	100,0	4858	94,0	100,0
15. Głogówek	4734	94,0	100,0	4714	94,0	100,0
16. Nowe Jankowice	3986	97,0	100,0	4696	98,0	100,0
17. Iwno	3881	97,0	100,0	4453	97,0	100,0
18. Polanowice	4007	94,0	100,0	4401	95,0	100,0
19. Prudnik	3871	87,0	100,0	3865	85,0	100,0
20. Dębołęka	3519	97,0	100,0	3672	98,0	100,0
Ogółem i średnio	185 802	94,0	100,0	186 347	94,0	100,0

nych spółkach najwyższą sprzedaż mleka w 2006 roku (tab. 3) odnotowano w: Kietrzu – 23 045 tys. litrów, w Osowej Sieni – 13 268 tys., Żołędznicy – 9588 tys. i w Osiećcinach – 9453 tys. litrów. W spółkach ANR sprzedano średnio 94% ogółu udojonego mleka, w tym 100% w klasie ekstra. W 2006 roku utrzymana została najwyższa jakość surowca pozyskiwanego dla przemysłu mleczarskiego. Pomimo kłopotów w uzyskaniu dodatkowej kwoty mlecznej sprzedaż mleka ogółem przez wszystkie spółki ANR w 2006 roku, w porównaniu do roku 2005, była wyższa o 545 tys. litrów. Jednak niektóre spółki były zmuszone ograniczyć produkcję mleka, aby uniknąć płacenia kar za przekroczenie posiadanej kwoty mlecznej.

Wysoki potencjał genetyczny zwierząt może być wykorzystany tylko w dobrych warunkach środowiskowych, przy zapewnieniu prawidłowego żywienia, opartego na zbilansowanej dawce pokarmowej. Generalnie znaczący postęp w produkcji mleka, jaki osiągnięto w stadach należących do ANR, był możliwy dzięki poprawie organizacji zarządzania, stosowaniu pasz o coraz wyższej jakości, doskonaleniu technologii przygotowania i konserwacji pasz objętościowych, a także poprawie warunków utrzymania krów. W spółkach o szczególnym znaczeniu dla doskonalenia krajowej populacji zwierząt gospodarskich realizowany jest program inwestycyjny, którego celem jest umożliwienie intensyfikacji prac hodowlanych, poprzez stworzenie dobrych warunków bytowych dla krów, dzięki którym wysoki potencjał genetyczny zwierząt może być w pełni wykorzystany. W ramach programu zmodernizowano lub wybudowano od podstaw obory w 35 spółkach. Zastosowano nowoczesne i funkcjonalne rozwiązania techniczne, spotykane w światowym budownictwie inwentarskim. W przebudowanych obiektach krowy mają możliwość swobodnego poruszania się, łatwy jest dostęp do paszy oraz zapewniona jest stała wymiana powietrza. Dzięki wolnostanowiskowemu systemowi utrzymania możliwe jest grupowanie krów w zależności od stadium laktacji oraz stosowanie odpowiedniego poziomu żywienia.

W tabeli 4 przedstawiono liczbę matek buhajów oraz ich procentowy udział w stadzie, utrzymywanych we wszystkich spółkach ANR – pod koniec 2006 roku było to 30 spółek. Najwyższy udział matek buhajów, w stosunku do ogólnej liczby krów, występuje w Osiećcinach (10,9%), w Kamieńcu Żąbkowskim (10,8%) i w Dobrzyniewie (6,7%). Poza wymienionymi spółkami, stosunkowo dużo matek buhajów znajduje się również w Osowej Sieni, Żołędznicy, Kietrzu, Prudniku i Osieku.

Dane dotyczące liczby buhajów zakwalifikowanych do hodowli oraz sprzedanych do zakładów unasieniania i do rozrodu naturalnego, w poszczególnych spółkach ANR, przedstawiono w tabeli 5. W 2006 roku ze stad Agencji pochodziły 162 młode buhaje przeznaczone do hodowli. Najwięcej buhajów dostarczyły Osiećciny – 43 sztuki, Dobrzyniewo – 31 sztuk, Kamieniec Żąbkowski – 16 sztuk i Gajewo – 12 sztuk. Świadczy to o dużym zaangażowaniu tych spółek w krajowym programie hodowli bydła mlecznego. W porównaniu do 2005 roku liczba buhajów zakwalifikowanych do hodowli spadła o 17 sztuk. W ostatnich latach obserwuje się bowiem zmniejszone zapotrzebowanie na męski materiał hodowlany, co związane jest z wysokimi kosztami prowadzenia hodowli oraz mniejszym zainteresowaniem zakładów unasieniania. W 2006 roku zakłady unasieniania zakupiły ze spółek ANR ogółem 83 buhaje. Buhaje przeznaczone na punkty kopolacyjne pochodziły ze spółek prowadzących własne wychowalnie, do rozrodu naturalnego sprzedano ogółem 75 rozpodników. W porównaniu do 2005 roku sprzedaż buhajów do zakładów unasieniania wzrosła o 7

Tabela 4
Liczba matek buhajów i ich procentowy udział w stadzie w spółkach ANR w 2006 roku

Spółki ANR	Liczba matek buhajów (szt.)	Udział w stadzie (%)
1. Osiećciny	124	10,9
2. Kamieniec Żąbkowicki	98	10,8
3. Dobrzyniewo	57	6,7
4. Osowa Sień	45	2,9
5. Żołędzica	31	2,8
6. Kietrz	25	0,8
7. Prudnik	24	3,4
8. Osiek	20	2,9
9. Garzyn	18	1,8
10. Głogówek	15	2,1
11. Żydowo	15	1,7
12. Michałów	14	5,0
13. Iwno	13	1,9
14. Polanowice	11	1,9
15. Lubiana	10	1,3
16. Szelejewo	8	1,7
17. Mścice	7	1,6
18. Gajewo	7	2,8
19. Dębołęka	7	1,7
20. Bobrowniki	6	2,0
21. Walewice	6	2,1
22. "DANKO"-Choryń	6	0,9
23. Racot	4	1,3
24. Chodeczek	3	0,8
25. Golejewko	2	0,9
26. Nowe Jankowice	2	0,4
27. Janów Podlaski	2	0,8
28. Pępowo	1	0,2
29. Gładyszów	1	5,9
30. Poznańska HR	1	0,2
Ogółem i średnio	583	2,4

sztuk, co należy uznać za duży sukces spółek ANR, zważywszy na fakt, że od kilku lat obserwuje się zmniejszone zapotrzebowanie na rozplodniki.

Tabela 5
Liczba buhajów w spółkach ANR zakwalifikowanych do hodowli oraz sprzedanych do zakładów unasieniania i rozrodu naturalnego w 2006 roku

Spółki ANR	Buhaje zakwalifikowane do hodowli	Buhaje sprzedane do:	
		zakładów unasieniania	rozrodu naturalnego
1. Bobrowniki	1	2	11
2. Chodeczek	4	2	
3. Dębołęka	2	3	
4. Dobrzyniewo	31	7	14
5. Gajewo	12		
6. Garzyn	1		
7. Głogówek	7	4	6
8. Golejewko	2		
9. Iwno	2	3	
10. Janów Podlaski		1	
11. Kamieniec Żąbkowicki	16	17	
12. Lubiana	8	1	
13. Michałów	2	4	
14. Mścice	4	3	5
15. Nowe Jankowice	2		
16. Osiek		8	
17. Osiećciny	43	9	36
18. Osowa Sień	7	3	3
19. Pępowo		1	
20. Polanowice	1	1	
21. Prudnik	6	4	
22. Szelejewo	2		
23. Walewice	6	1	
24. Żołędzica	3	3	
25. Żydowo		6	
Ogółem spółki ANR	162	83	75

Spośród spółek wyszczególnionych w tabeli 5 najwięcej buhajów do zakładów unasieniania sprzedały: OHZ Kamieniec Żąbkowicki – 17 szt., OHZ Osiećciny – 9 szt., OHZ Osiek – 8 szt., SK Dobrzyniewo – 7 szt. i GRH Żydowo – 6 szt. Natomiast do naturalnego rozrodu najwięcej rozplodników sprzedały: OHZ Osiećciny – 36 szt., SK Dobrzyniewo – 14 szt. i OHZ Bobrowniki – 11 szt.

Ośrodki hodowlane należące do Agencji Nieruchomości Rolnych odgrywają szczególną rolę w realizacji krajowego programu hodowli bydła mlecznego i w doskonaleniu populacji masowej tego gatunku zwierząt gospodarskich. Według listy, zatwierdzonej w lutym 2007 r. przez Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi, do inseminacji dopuszczono 51 rozplodników rasy phf odmiany czarno-białej hodowli krajowej, z czego 18 sztuk, tj. 35,3% wyhodowano w spółkach ANR. Najwięcej buhajów pochodziło z Osiećcin – 4 sztuki, następnie po 2 sztuki z Żołędzicy, Osowej Sieni i Polanowic. Natomiast w odmianie czerwono-białej na 10 dopuszczonych buhajów z hodowli krajowej 7 spośród nich (tj. 70%) pochodziło ze spółek ANR: z Kamieńca Żąbkowickiego – 2 szt., z Prudnika – 2 szt., oraz z Osieka, Głogówka i Kietrza – po 1 rozplodniku (tab. 6).

Tabela 6
Buhaje hodowli krajowej rasy polskiej holsztyńsko-fryzyjskiej odmiany czarno-białej i czerwono-białej w spółkach ANR, dopuszczone do unasieniania w 2007 roku

Spółki ANR	Buhaje rasy phf	
	odmiana cb	odmiana czb
1. Osiećciny	4	
2. Żołędzica	2	
3. Osowa Sień	2	
4. Polanowice	2	
5. Osiek	1	1
6. Gajewo	1	
7. Kamieniec Żąbkowicki		2
8. Chodeczek	1	
9. Lubiana	1	
10. Golejewko	1	
11. Dębołęka	1	
12. Dobrzyniewo	1	
13. Kietrz		1
14. Szelejewo	1	
15. Głogówek		1
16. Prudnik		2
Kraj Razem spółki ANR	51 18 (35,3%)	10 7 (70,0%)

Przez wiele lat tradycyjnym modelem organizacji stada było uzyskiwanie jednego cielęcia w roku i utrzymanie okresu międzywycieleniowego w granicach 365-385 dni. Czy w przypadku wysokowydajnych krów taki system jest nadal właściwy? Wydaje się, że chęć utrzymania za wszelką cenę okresu międzywycieleniowego w tych granicach powoduje nadmierne brakowanie krów ze względu na jałowość oraz zwiększa ryzyko zapalenia wymienia, przy zasuszaniu krów o wydajności dziennej często przekraczającej 20 kg mleka. Najnowsze badania wskazują na możliwość ograniczenia negatywnych skutków wzrostu wydajności na płodność krów poprzez wydłużenie okresów międzywycieleniowych. Aby uzyskać tradycyjny okres międzywycieleniowy należy inseminować krowy już po upływie 6 tygodni od wycielenia. W tym czasie krowa jest na tzw. głodzie energetycznym, a w jej organizmie występuje ujemny bilans energetyczny. Organizm krowy broni się przed dodatkowym obciążeniem, jakim niewątpliwie będzie płód. Szczyt laktacji w tym okresie powoduje często występowanie cichej rui, cyst jajnikowych, zapalenia macicy czy dysfunkcji jajników. W tej sytuacji zapłodnienie jest utrudnione lub całkowicie niemożliwe. Świadome opóźnienie momentu pierwszej inseminacji, tj. po 100 dniach laktacji, poprawia wskaźniki rozrodu, ogranicza brakowanie i wydłuża okres życia produkcyjnego krowy. Związane

jest to z fizjologią produkcji mleka w laktacji. Szczyt wydajności już minął, następuje maksymalne pobranie paszy przez krowę, bilans energii jest już dodatni, a krowa przybiera na wadze i odbudowuje rezerwy ciała, również układ rozrodczy najczęściej powraca do normalnego funkcjonowania. Niemniej trudno jest ustalić optymalną długość okresu międzywycieleniowego, powinien on zależeć od wielu czynników, charakterystycznych dla danego stada – wydajności, żywienia, warunków utrzymania, organizacji rozrodu.

W tabeli 7 przedstawiono informacje dotyczące długości okresu międzywycieleniowego, wieku pierwszego wycielenia krów oraz średniego okresu usługi, odnotowane w stadach ANR w 2006 roku (w nawiasach podano skrócenie lub wydłużenie poszczególnych wskaźników w stosunku do roku 2005). Z danych tych wynika, że w 2006 roku średni okres międzywycieleniowy wszystkich krów utrzymywanych w stadach ANR wyniósł 431 dni. Najkrótszy okres międzywycieleniowy krów osiągnięto w OHZ Mścice – 384 dni, SK Nowe Jankowice – 397 dni, HR „DANKO”-Choryń – 411 dni, SK Pępowo – 417 dni oraz w HZiNR Polanowice i PR Długie Stare – 422 dni. Największe skrócenie okresu międzywycieleniowego odnotowano w SK Michałów – o 14 dni i OHZ Mścice – o 11 dni.

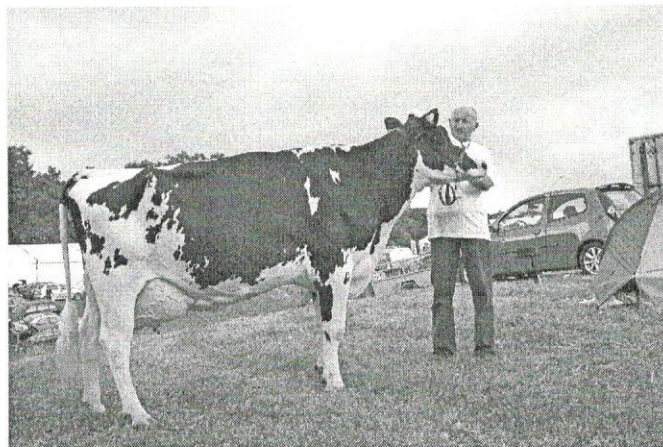
Tabela 7

Okres międzywycieleniowy, wiek pierwszego wycielenia oraz średni okres usługi u krów utrzymywanych w stadach ANR w 2006 roku (w nawiasach podano skrócenie (-) lub wydłużenie (+) wskaźników w stosunku do 2005 roku)

Spółki ANR	Okres międzywycieleniowy (dni)	Wiek pierwszego wycielenia (dni)	Średni okres usługi (dni)
1. Golejewko	451 (+14)	767 (-20)	23 (-8)
2. Dębołęka	426 (+14)	809 (+13)	67 (+5)
3. Kamieniec Żąbkowicki	447 (+19)	724 (-44)	78 (+16)
4. Żołędzica	443 (+12)	791 (+26)	63 (+2)
5. Lubiana	432 (+3)	792 (0)	52 (+6)
6. Osiecin	438 (+6)	806 (+2)	68 (+4)
7. Chodeczek	429 (-12)	735 (-19)	72 (-9)
8. Michałów*	426 (-14)	821 (-15)	47 (-5)
9. Dobrzyniewo	452 (+7)	817 (+18)	77 (+12)
10. Nowe Jankowice	397 (-3)	801 (-22)	56 (+3)
11. Pępowo	417 (+8)	761 (-14)	45 (+5)
12. Osowa Sień	437 (+13)	862 (+3)	61 (+8)
13. Mścice	384 (-11)	805 (-14)	41 (-6)
14. "DANKO"-Choryń	411 (-5)	800 (-25)	51 (+7)
15. Szelejewo	435 (+16)	803 (+16)	71 (+13)
16. Gajewo	443 (+32)	785 (+16)	61 (+26)
17. Garzyn	438 (+15)	756 (-7)	88 (+6)
18. Polanowice	422 (+4)	804 (+37)	67 (+4)
19. Osiek	437 (+11)	791 (-13)	70 (0)
20. Długie Stare	422 (-7)	784 (-2)	66 (-4)
Średnio spółki ANR	431 (+6)	802 (-7)	64 (+5)

*Dane dotyczące tylko krów rasy polskiej holsztyńsko-fryzyskiej

Obecnie jałówki holsztyńsko-fryzyskie powinny celić się w wieku 730-790 dni. Późny wiek pierwszego wycielenia, spowodowany opóźnionym kryciem jałówek, z punktu widzenia ekonomiki produkcji mleka jest nieuzasadniony. Należy zatem dążyć do maksymalnego skrócenia tego wskaźnika. W wielu oborach spółek ANR, po zastosowaniu odpowiednich systemów odchowu cieląt i jałówek hodowlanych, osiągnięto zadowalające wyniki, wiek pierwszego wycielenia był niższy niż 800 dni (tab. 7). Nadal jednak w wielu spółkach konieczne jest dalsze doskonalenie strategii odchowu młodzi, obejmującej takie elementy jak: program żywienia, sposób odchowu jałówek, organizacja zarządzania stadem oraz poprawa warunków utrzymania. W 2006 roku średni wiek pierwszego wycielenia krów w stadach ANR wyniósł 802 dni i był niższy o 7 dni w porównaniu do roku poprzedniego. Najwcześniej-

Fot. Krowa Tama 43 z OHZ Osiecin – Superczempionka VIII Regionalnej Kujawsko-Pomorskiej Wystawy Zwierząt Hodowlanych w Mińkowie 2007; Czempionka III Ogólnopolskiej Wystawy Bydła Hodowlanego w Opolu Bierkowicach 2007, w kategorii krowy w III i dalszych laktacjach (fot. M. Maciejewski)

szy wiek pierwszego wycielenia odnotowano u pierwiastek w Kamieńcu Żąbkowickim – 724 dni, Chodeczku – 735 dni i w Garzynie – 756 dni, natomiast najpóźniejszy w Osowej Sieni – 862 dni i w Michałowie – 821 dni. Największe skrócenie wieku pierwszego wycielenia nastąpiło w: Kamieńcu Żąbkowickim o 44 dni, „DANKO”-Choryń o 25 dni, Nowych Jankowicach o 22 dni, Golejewku o 20 dni i Chodeczku o 19 dni.

Okres usługi jest to czas upływający od pierwszego unasieniania do skutecznego pokrycia. Długi okres usługi wiąże się z użyciem większej liczby dawek nasienia na skuteczne pokrycie, co wpływa na zwiększenie kosztów prowadzenia hodowli. Świadczy także o problemach z płodnością krów (trudności z wykrywaniem rui, wydłużony cykl rujowy, zamieranie zarodków we wczesnym stadium rozwoju, nieodpowiedni okres unasieniania, obniżona jakość nasienia itp.). Przyczyny wydłużonego okresu usługi są więc wielorakie i złożone. Hodowca posiadając informację o długości tego wskaźnika może na bieżąco reagować – analizując i usuwając przyczyny powodujące obniżenie płodności krów. Średni okres usługi dla wszystkich krów utrzymywanych w stadach ANR wyniósł 64 dni, co oznacza, że na skuteczne pokrycie samic „potrzeba było” średnio trzy cykle rujowe. Najkrótszy okres usługi odnotowano w: Golejewku (23 dni), Mścicach (41 dni), Pępowie (45 dni), Michałowie (47 dni), Danko-Choryń (51 dni), Lubianie (52 dni), Nowych Jankowicach (56 dni); natomiast najdłuższy w: Garzynie (88 dni), Kamieńcu Żąbkowickim (78 dni), Dobrzyniewie (77 dni).

Jak wiadomo, wydajność mleczna krów zależy od dwóch czynników – potencjału genetycznego zwierząt oraz warunków środowiskowych. Chcąc uzyskać wysokie wydajności należy zatem doskonaląc oba te czynniki. Doskonalenie genetyczne stada jest procesem długotrwałym, kosztownym i wymaga konsekwentnego działania w tym zakresie. Stada zarodowe bydła ANR reprezentują wysoki poziom genetyczny, dlatego też korzystają z zasobów genetyki światowej, używając do kojarzeń nasienie wybitnych buhajów.

Transplantacja zarodków, obok używania nasienia czołowych buhajów, jest jedną z najbardziej skutecznych i relatywnie szybkich metod, pozwalających uzyskać postęp genetyczny. Jest jednocześnie metodą kosztowną, dlatego nie jest powszechnie stosowana. Podstawowym celem transplantacji jest produkcja buhajów na potrzeby inseminacji oraz jałówek przeznaczonych do doskonalenia własnego stada. Z danych przedstawionych w tabeli 8 wynika, że od 1998 roku zakres stosowania transplantacji spada, przy jednoczesnym wzroście skuteczności przenoszenia zarodków (z 43% w 1999 r. do 55% w 2006 r.). W okresie tym zwiększył się również odsetek zarodków przydatnych do przenoszenia w po-

Tabela 8
Transplantacja za-
rodków bydłych
w spółkach ANR,
wykonywana w la-
tach 1998-2006

Wyszczególnienie	Rok								
	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Liczba spółek wykonujących transplantację	16	14	15	14	10	9	10	12	9
Liczba dawczyń poddanych plukaniu	140	57	31	37	35	22	5	13	9
Liczba uzyskanych zarodków ogółem	936	403	192	224	265	146	27	83	37
Odsetek zarodków przydatnych do przenoszenia	72,0	66,0	76,0	71,0	57,0	70,0	85,0	86,0	97,0
Liczba zarodków przeniesionych ogółem	767	520	404	360	218	162	121	185	92
w tym:									
świeżych	308	127	94	125	70	65	23	9	14
mrożonych	459	393	310	235	148	97	98	176	78
Skuteczność przenoszenia zarodków (%)	45,0	43,0	46,0	45,0	41,0	49,0	49,0	48,0	55,0
Liczba urodzonych cieląt	362	201	140	134	90	95	44	44	68

równaniu do uzyskanych ogółem – z około 70 do 97% w 2006 roku. Generalnie w każdym roku przenoszona była większa liczba zarodków mrożonych niż świeżych. Tendencja ta wystąpiła szczególnie w latach 2004 i 2005. Na 185 przeniesionych zarodków w 2005 roku – 176 sztuk (95%) to zarodki mrożone, pochodzące głównie z importu. Główną przyczyną tego stanu rzeczy jest fakt, że spółki na korzystnych warunkach, wspólnie ze zakładami unasienniania, zakupują zarodki o wysokich wartościach hodowlanych za granicą. W 2006 roku najwięcej zarodków przeniesiono w: Żydowie – 18 szt., Osiecinach – 15 szt., Dębołęce i Osieku – po 14 szt. oraz Głogówku i Golejewku – po 11 szt. Najwyższą skuteczność przenoszenia zarodków uzyskano w Dębołęce (79%), Głogówku (73%), Osieku (65%) i Golejewku (54%).

W spółkach prowadzących hodowlę bydła mlecznego, dla których nadzór właścicielski sprawuje Agencja Nieruchomości Rolnych, utrzymywane są krowy o wysokim potencjale genetycznym. Podstawowym zadaniem tych spółek jest realizacja programu genetycznego doskonalenia bydła mlecznego. W celu zwiększenia efektywności pracy hodowlanej nad doskonaleniem użyteczności mlecznej bydła rasy polskiej holsztyńsko-fryzyskiej odmiany czarno-białej i czerwono-białej, utworzone zostaną w kilkunastu najlepszych spółkach ANR Centra Hodowlane. Głównym ich zadaniem będzie produkcja wysokiej jakości materiału hodowlanego, poprzez zastosowanie techniki owulacji mnogiej i przenoszenia zarodków. Wykorzystanie metody przenoszenia zarodków w programie doskonalenia bydła stwarza możliwość intensywnego namnażania wartościowego materiału genetycznego dla potrzeb kra-

jowej hodowli. Zwiększy to podaż zarodkowych buhajków na potrzeby inseminacji oraz jałówek hodowlanych przeznaczonych do doskonalenia stad bydła mlecznego. Stosując dwukrotnie w ciągu roku zabieg superowulacji można pozyskać średnio od 6 do 8 zarodków, co oznacza możliwość odchowu co najmniej 3-4 cieląt. Zwykle krowa wysokoprodukcyjna taką liczbę potomstwa daje w ciągu całego życia. Dzięki zastosowaniu techniki przenoszenia zarodków można zwiększyć intensywność selekcji matek buhajów. Wykorzystując do transferu jedynie najlepsze matki buhajów można oczekiwać, że postęp hodowlany na ścieżce matka-syn będzie większy o około 10%. Przewiduje się użycie w programach hodowlanych zwierząt młodych, co doprowadzi do skrócenia odstępu między pokoleniami i będzie miało wpływ na przyspieszenie postępu genetycznego. Zakłada się, że Centra Hodowlane będą w stanie produkować około 150 buhajków hodowlanych rocznie. Oznacza to, że superowulacji poddanych będzie około 40 matek buhajów oraz pewna liczba najlepszych młodych jałówek przed zacieleniem. Zakres pozyskiwania zarodków od krajowych matek buhajów będzie uzależniony od zapotrzebowania na buhaje do inseminacji oraz importu zarodków.

W celu realizacji powyższego programu, a w szczególności doboru zwierząt do kojarzeń, importu nasienia i zarodków oraz zbytu materiału hodowlanego, konieczna jest ścisła współpraca Centrów Hodowlanych z Polską Federacją Hodowców Bydła i Producentów Mleka oraz spółkami zajmującymi się hodowlą i rozrodem (dawne SHiUZ).

Hodowla trzody chlewnej w spółkach ANR

Artur Oprządek, Tadeusz Jasiorowski

Agencja Nieruchomości Rolnych

Celem prac hodowlanych prowadzonych w stadach zarodowych trzody chlewnej, należących do spółek Agencji Nieruchomości Rolnych, jest produkcja materiału reprodukcyjnego na potrzeby hodowli terenowej. W spółkach Agencji hodowane są wszystkie rasy świń, które wykorzystywane są w programie doskonalenia, tj.: wielka biała polska, polska biała zwisłoucha, duroc, hampshire, pietrain i belgijska zwisłoucha. Produkowany jest materiał czysto rasowy oraz krzyżówkowy w różnych zestawach genotypowych.

Na przestrzeni kilku lat zakres chowu i hodowli trzody chlewnej prowadzonej przez spółki spada, zmniejsza się również liczba ośrodków utrzymujących ten gatunek zwierząt (tab. 1).

Od 2001 roku liczba spółek utrzymujących trzodę chlewną zmniejszyła się o 14, a liczba loch o 987 szt. Zmniejszyła się także liczba spółek prowadzących hodowlę – z 18 do 9, przy czym od 2003 roku ich liczba pozostaje bez zmian. Na koniec 2006 roku w 9 spółkach utrzymywanych było 1558 loch objętych oceną hodowlaną. Od 2001 roku liczba loch hodowlanych systematycznie się zmniejszała, jednak rok ubiegły przyniósł wyraźny wzrost pogłowia loch hodowlanych – o 173 szt. w stosunku do roku 2005. Przyczyny ograniczania pogłowia są wielorakie i złożone. Do głównych należy zaliczyć utrzymującą się od kilku lat niską rentowność tej gałęzi produkcji, która ma związek nie tylko z niskimi cenami na rynku wieprzowiny i zmniejszonym w związku z tym zapotrzebowaniem na materiał hodowlany, ale również z wysokimi kosztami produkcji i hodowli.

W Sekcji Nadzoru i Hodowli opracowany został „Program organizacji systemu hybrydyzacji trzody chlewnej w spółkach Agencji Nieruchomości Rolnych na lata 2004-2015”. Uwzględni on najnowsze trendy w hodowli świń, które przyjęte zostały przez Polski Związek Hodowców i Producentów Trzody Chlewnej „POL SUS”, oraz spełnia oczekiwania odbiorców tuczników w zakresie jakości i udziału odpowiednich komponentów rasowych dla produkowanych mieszańców. W programie uczestniczą głównie chlewnie